

Minor cases as a criterion for limiting access to the court of cassation in the civil proceedings of Ukraine

Малозначність справи як критерій обмеження доступу до суду касаційної інстанції в цивільному судочинстві України

Sibilla Buletsa, Viktor Zaborovskyi, Alina Stoika

Key words:

minor cases, appeal against a court decision, cassation instance, access to court, civil justice.

Ключові слова:

малозначні справи, оскарження рішення суду, касаційна інстанція, доступ до суду, цивільне судочинство.

Постановка проблеми. Конституція України (ст.55)¹ гарантує судовий захист прав і свобод людини і громадянина. Проте реалізація цього права може ускладнитися через ухвалення судом незаконного та/або необґрунтованого рішення або ж звичайної судової помилки. Тому п. 8 ст. 124 Конституції України законодавець закріпив право особи на апеляційне оскарження судового рішення та у визначених законом випадках його касаційне оскарження. Ухваленням Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства та інших законодавчих актів України» (далі – Закон № 2147-VIII)² [2] було закріплено «законні» обмеження доступу до суду касаційної інстанції, які за неправильного тлумачення вищим судовим органом можуть значно обмежити право доступу до правосуддя.

Стан опрацювання. Проблема правомірності обмеження доступу до суду вищої інстанції була предметом досліджень низки науковців, серед яких доцільно виділити таких, як Д.Б. Баронін, К.О. Белінська, О.О. Борисова, І.Вегеле, С.В. Глущенко, К.В. Гусаров, Д.І. Ковтков, Д.Д. Луспеник, І.П. Новохацька, А.Й. Осетинський, С.В. Прилуцький, І.А. Приходько, В.І. Сидоренко, В.В. Сердюк, Р.Є. Шкільов та інших.

Метою статті є аналіз прикладних питань, які можуть виникнути за умов реалізації особою права на касаційне оскарження судового рішення у малозначних справах у зв'язку зі змінами до цивільного процесуального законодавства України. Автори ставлять перед собою такі завдання: визначити критерії обмеження доступу до суду касаційної інстанції, проаналізувати основні зміни до цивільного процесуального законодавства, що стосуються інституту перегляду судового рішення в касаційному порядку, дослідити ефективність реалізації на практиці Верховного Суду.

Виклад основного матеріалу. У цивільних справах майже неможливо уявити собі верховенство права, не маючи можливості отримати доступ до суду (справа «Кройц проти Польщі»³), зокрема до суду касаційної інстанції (справа «Гарсія Манібардо проти Іспанії»⁴). Так, ст. 6 Конвенції не змушує держави створювати апеляційні чи касаційні суди, однак коли такі суди існують, держава має забезпечити в них основоположні гарантії, що містяться в статті, які мають дотримуватися шляхом забезпечення ефективного права доступу до судів вищої інстанції (справа «Сокурєнко і Стригун проти України»⁵). Ураховуючи особливий характер ролі вищого судового органу (справа «Бруалла Гомес де ла Торре проти Іспанії»⁶) та те, що про-

¹ Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

² Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-19. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48.

³ Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Kreuz v. Poland» on June 19, 2001 (Application № 28249/95). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59519> (дата звернення: 31.01.2019).

⁴ Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Garcia Manibardo v. Spain» on February 15, 2000 (Application № 38695/97). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58494> (дата звернення: 31.01.2019).

⁵ Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Sokurenko and Strygun v. Ukraine» on July 20, 2006 (Application № 29458/04 and 29465/04). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76467> (дата звернення: 31.01.2019).

⁶ Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Brualla Gomez de la Torre v. Spain» on December 19, 1997 (Application № 155/1996/774/975). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58127> (дата звернення: 31.01.2019).

вадження здійснюється судом після розгляду справи судом першої, а потім апеляційної інстанції⁷, умови прийнятності касаційної скарги та процедура касаційного розгляду може бути більш формальною (справа «Леваж Престасьйон Сервіс проти Франції»⁸).

Що стосується законних обмежень доступу до касаційної інстанції, то кожна держава може визначити їх по-різному, наприклад, ціною позову⁹, розміром судового збору¹⁰, вимогою представництва тільки адвокатом, необхідністю отримання дозволу самого Верховного Суду (далі – ВС) на оскарження або дозволу суду, рішення якого оскаржується¹¹ тощо.

Для вітчизняного цивільного процесуального законодавства одним із таких «процесуальних фільтрів» доступу до суду касаційної інстанції стали малозначні справи. Так, згідно з п. 2 ч. 3 ст. 389 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України)¹², не підлягають касаційному оскарженню судові рішення у малозначних справах, крім випадків, передбачених цією ж статтею (перелік яких є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає¹³). Аналізуючи зміни до цивільного процесуального законодавства України, можна дійти висновку, що перелік винятків із малозначних справ, які підлягають касаційному оскарженню є доволі оціночними критеріями, зокрема саме на суд касаційної інстанції покладено повноваження щодо визначення наявності чи відсутності, а також умов прийнятності касаційної скарги. Проте те, чи буде наділення ВС такими повноваженнями ефективним, чи умови прийнятності все ж мають чітко встановлюватися законом?

Саме тому в межах нашого дослідження вважаємо за необхідне проаналізувати на практиці ВС умови застосування ним винятків із загальної норми недопустимості касаційного оскарження рішення суду, винесеного у малозначній справі.

Так, ВС з часу закріплення цієї норми вже виробив певні загальні умови її застосування. Обставини, передбачені п. 2 ч. 3 ст. 389 ЦПК України як винятки, наводяться та обґрунтовуються саме особою, яка подає касаційну скаргу, які є обов'язковим її складником¹⁴. Проте саме лише посилання на їх наявність без наведення обґрунтованих доводів не свідчить про наявність підстав для відкриття касаційного провадження¹⁵, як і не додання до касаційної скарги доказів, що їх підтверджують¹⁶, а також припущення про існування таких обставин, оскільки останні не можуть бути покладені в основу будь-якого судового акту, зокрема ухвали про відкриття касаційного провадження¹⁷.

Таким чином, згідно з п. 2 ч. 3 ст. 389 ЦПК України¹⁸, не підлягають касаційному оскарженню судові рішення у малозначних справах, крім випадків, якщо:

- а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовної практики.

⁷ Ухвала Верховного Суду від 23 листопада 2018 року № 725/5685/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78110326> (дата звернення: 31.01.2019).

⁸ Judgment of the European Court of Human Rights in the case « Levages Prestations Services v. France» on October 23, 1996 (Application № 21920/93). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58065> (дата звернення: 31.01.2019).

⁹ Борисова Е.А. Проверка судебных постановлений в гражданском процессе стран ЕС и СНГ: монография. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Норма: ИНФРА-М, 2012. С. 115.

¹⁰ Про судовий збір: Закон України від 08 липня 2011 р. № 3674-VI. Офіційний вісник України. 2011. № 59. Ст. 110

¹¹ Борисова Е.А. Проверка судебных постановлений в гражданском процессе стран ЕС и СНГ: монография. 2-е изд., перераб. и доп. М: Норма: ИНФРА-М, 2012. С. 45.

¹² Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-42. Ст. 492.

¹³ Ухвала Верховного Суду від 17 вересня 2018 року № 447/952/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76537959> (дата звернення: 31.01.2019).

¹⁴ Ухвала Верховного Суду від 26 квітня 2018 року № 161/6286/13-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73657553> (дата звернення: 31.01.2019).

¹⁵ Ухвала Верховного Суду від 16 листопада 2018 року № 737/738/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77911091> (дата звернення: 31.01.2019).

¹⁶ Ухвала Верховного Суду від 5 липня 2018 року № 333/7209/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75265690> (дата звернення: 31.01.2019).

¹⁷ Ухвала Верховного Суду від 26 квітня 2018 року № 161/6286/13-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73657553> (дата звернення: 31.01.2019).

¹⁸ Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-42. Ст. 492.

Єдине застосування законів поліпшує громадське прийняття справедливості та правосуддя, а також довіру до відправлення правосуддя, неодноразове ж ухвалення протилежних і суперечливих судових рішень, особливо судами вищих інстанцій, може спричинити порушення права на справедливий суд, закріплене в п. 1 ст. 6 Конвенції¹⁹ та загальновизнаного принципу правової визначеності, який передбачає стабільність правового регулювання, виконуваних судових рішень²⁰, а також забезпечує загальнообов'язковість закону та рівність перед ним²¹.

Аналізуючи практику ВС, можна визначити, що фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовної практики мають рішення судів нижчих інстанцій, висновки яких не узгоджуються або суперечать правовій позиції ВС, викладеній у раніше прийнятому ним рішенні²², особливо за результатом розгляду спорів, що виникли з тотожних правовідносин²³. Тут може виникнути питання щодо ознак тотожності справ. Зокрема, як визначається остання, наявністю однакового предмета чи підстави позову, змісту позовних вимог, установлених фактичних обставин справи, чи взагалі одночасна наявність всіх зазначених ознак? Д.А. Гудима в окремій думці визначив, що до тотожних справ належать такі, що мають однаковий вид суб'єктів, об'єкта й однакові права та обов'язки щодо нього²⁴. Суд може визнати доводи заявника про необхідність розгляду справи для формування єдиної правозастосовної практики необґрунтованими саме через різні фактичні обставини справи²⁵, пов'язати їх зі звичайною незгодою заявника з оцінкою судами зібраних у справі доказів та встановлених обставин, що не стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовної практики²⁶.

Отже, вважаємо, що закріплення цього пункту щодо неможливості оскарження рішення у малозначній справі є цілком виправданим. Це пов'язано з тим, що, як правильно зазначає А.Й. Осетинський, касаційні рішення є виразною формою визначення якості та ефективності прийнятих законів²⁷, а ВС (відповідно до Конституції України) є найвищим судовим органом, а також виконує функцію «суду права», що розглядає спори, які мають найважливіше (принципове) значення²⁸;

б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженням судовим рішенням, під час розгляду іншої справи.

Для застосування цього підпункту заявником мають бути надані докази на підтвердження наявності у провадженні суду справи, під час розгляду якої враховуються обставини, встановлені оскарженими судовими рішеннями²⁹, оскільки сама по собі вказівка про це в касаційній скарзі не свідчить про те, що скаржник має необхідність у спростуванні обставин, установлених оскарженими судовими рішеннями, під час розгляду іншої справи³⁰. Такими доказами може бути ухвала суду першої інстанції про відкриття провадження в іншій справі за позовом відповідача до позивача³¹.

¹⁹ Ухвала Верховного Суду від 27 липня 2018 року № 186/1266/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75581141> (дата звернення: 31.01.2019).

²⁰ Ухвала Верховного Суду від 27 листопада 2018 року № 755/5707/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78160484> (дата звернення: 31.01.2019).

²¹ Постанова Верховного Суду від 26 квітня 2018 року № 161/6286/13-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75287282> (дата звернення: 31.01.2019).

²² Ухвала Верховного Суду від 25 квітня 2018 року № 641/5874/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73627635> (дата звернення: 31.01.2019).

²³ Ухвала Верховного Суду від 4 жовтня 2018 року № 364/364/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76945208> (дата звернення: 31.01.2019).

²⁴ Окрема думка судді Великої Палати Верховного Суду Гудими Д.А. від 8 лютого 2018 року № 357/3258/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72243445> (дата звернення: 31.01.2019).

²⁵ Ухвала Верховного Суду від 16 листопада 2018 року № 186/932/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77968809> (дата звернення: 31.01.2019).

²⁶ Ухвала Верховного Суду від 15 листопада 2018 року № 661/739/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77910928> (дата звернення: 31.01.2019).

²⁷ Осетинський А.Й. Організація та функціональні засади діяльності касаційної інстанції (на прикладі судової палати Вищого господарського суду): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10. Київ, 2005. С. 7..

²⁸ Ухвала Верховного Суду від 28 листопада 2018 року № 756/16692/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78192388> (дата звернення: 31.01.2019).

²⁹ Ухвала Верховного Суду від 4 червня 2018 року № 521/10127/15-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77312979> (дата звернення: 31.01.2019).

³⁰ Ухвала Верховного Суду від 15 листопада 2018 року № 161/4382/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78011223> (дата звернення: 31.01.2019).

³¹ Ухвала Верховного Суду від 21 червня 2018 року № 127/25380/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74895648> (дата звернення: 31.01.2019).

Отже, як свідчить практика ВС, ця підстава є не надто вживаною. Водночас, зважаючи на саму її сутність, наявність її є важливою та необхідною для належного захисту, а також дослідження судом усіх обставин справи;

в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу.

Справа, яка становить значний суспільний інтерес, є оціночним поняттям, тлумачення та конкретизація якого здійснюється в кожному окремому випадку правозастосувачем (тут – ВС). Як справедливо зазначає К.О. Белінська, правосвідомість правозастосувача представляється як координувальний центр, куди надходить вся інформація щодо змісту оціночного поняття, що впливає з конкретних обставин справи, норми закону та інших сфер оцінки, тут здійснюється аналіз і синтез всієї інформації і робиться остаточний висновок про відповідність або невідповідність ситуації цьому поняттю³².

Сам ВС указує, що використання оціночних чинників, зокрема таких понять, як «суспільний інтерес», «значення для формування єдиної правозастосовної практики», «малозначні справи» тощо, не мають викликати думку про наявність певних ризиків, адже, виходячи з високого статусу ВС, у деяких випадках вирішення питання про можливість касаційного оскарження має входити до його дискреційних повноважень, оскільки розгляд скарг касаційним судом покликаний забезпечувати сталість судової практики, а не можливість проведення «розгляду заради розгляду»³³.

Справа, що має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу, так само не містить однозначного визначення, а також буде тлумачитися судом за умов її надходження. Так, вирішуючи питання про наявність виняткового значення справи для особи, ВС указує, що сама незгода заявника з оскаржуваними судовими рішеннями в цілому не може розглядатися як обставина, що впливає на визначення справи як такої, що має виняткове значення, оскільки це може бути оцінкою сторони щодо кожної конкретної справи, учасником якої вона є³⁴.

Виносячи ж судові рішення по справі, завжди є сторона (чи навіть обидві), яка із судовим рішенням не погоджується. ЄСПЛ щодо цього зазначає, що вимога, яка представляється суду для визначення, має вважатися справжньою та серйозною, якщо немає чітких указівок про зворотне (справа «Рольф Густафон проти Швеції»³⁵). Тоді виникає питання про те, чи діє в цьому разі презумпція правосвідомості особи (тобто визнання справи такою, що має виняткове значення для особи)?

З одного боку, цим підпунктом передбачається захист судової влади від так званих «сутяжників», або «ходотунів», оскільки сутяжництво саме по собі розглядається як негативне правове явище, особливо для правосуддя. Загалом, сутяжництвом визнають зловмисне порушення справи³⁶ чи зловживання правом на позов³⁷, що шкодить не тільки іншим учасникам справи, а й належному відправленню правосуддя в цілому.

ВС же визнав такими, що можуть мати виняткове значення для заявника справи про дифамацію (спростування недостовірної інформації про фізичну³⁸ чи юридичну³⁹ особу), а також справи, де предметом спору є єдине житло особи⁴⁰. Не може ж бути підставою для відкриття касаційного провадження у малозна-

³² Белінська К.О. Щодо питання про суб'єкти тлумачення оціночних понять. Правова держава. 2013. № 16. С. 45.

³³ Ухвала Верховного Суду від 22 листопада 2018 року № 214/4969/17-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78110518> (дата звернення: 31.01.2019).

³⁴ Ухвала Верховного Суду від 19 листопада 2018 року № 643/3112/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77933687> (дата звернення: 31.01.2019).

³⁵ Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Rolf Gustafson v. Sweden» on July 01, 1997 (Application № 23196/94). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58051> (дата звернення: 31.01.2019).

³⁶ Шкилёв Р.Е. Лакунарные единицы в юридической терминологии (на материале английского и русского языков). Вестник Кемеровского государственного университета. 2018. № 1. С. 222.

³⁷ Новохацкая И.П. К вопросу о возможности злоупотребления права на иск: теоретические аспекты. Вестник Томского государственного университета. Право. 2016. № 2. С. 118.

³⁸ Ухвала Верховного Суду від 28 серпня 2018 року № 753/4350/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76207113> (дата звернення: 31.01.2019).

³⁹ Ухвала Верховного Суду від 21 травня 2018 року № 209/1936/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74376093> (дата звернення: 31.01.2019).

⁴⁰ Ухвала Верховного Суду від 25 травня 2018 року № 591/3433/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74376108> (дата звернення: 31.01.2019).

чній справі за цим підпунктом тривалий розгляд справи в суді першої інстанції (автор – 2 роки)⁴¹, а також несвоечасність її розгляду⁴².

Виняткове значення справи для заявника може бути наявне залежно від того, ним є фізична чи юридична особа. Так, справи, пов'язані з кредитними відносинами, не можуть мати виняткове значення для банку, оскільки такі правовідносини є суттю діяльності останнього⁴³. Оскільки застосовувати закон потрібно із забезпеченням особливого захисту людини як більш слабкого суб'єкта економічних відносин⁴⁴, доводи про заборгованість у розмірі, що не перевищує 100 розмірів прожиткових мінімумів для працездатних осіб, визнаються безпідставними⁴⁵;

г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.

Так, малозначними у цивільному процесі є справи незначної складності, визнані судом малозначними (окрім справ, які мають розглядатися тільки за правилами загального позовного провадження) та які фактично можна поділити на справи, у яких ціна позову не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; справи незначної складності з ціною позову, що не перевищує 500 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; справи незначної складності, у яких не можливо встановити ціну позову (немайнові вимоги)⁴⁶.

ВС наголошує на тому, що під час вирішення питання про відкриття касаційного провадження (зокрема про відмову у відкритті) у справі не надається правова оцінка законності та обґрунтованості оскаржуваних судових рішень, а лише встановлюється наявність чи відсутність підстав для касаційного оскарження відповідно до вимог ЦПК України⁴⁷.

Під час вирішення питання про те, чи справа віднесена судом першої інстанції до категорії малозначних помилково, ВС звертає увагу на те, що справи є малозначними залежно від властивостей, притаманних такій справі, тому незалежно від того, визнавав її такою суд першої чи апеляційної інстанції, ВС може віднести її до малозначних на будь-якій стадії її розгляду⁴⁸. Так само зазначення судом апеляційної інстанції у постанові про можливість її оскарження до суду касаційної інстанції не змінює характер та предмет позову в справі, не спростовує наявність у ВС повноважень на визнання справи малозначною, оскільки ч. 6 ст. 19 ЦПК України розміщена в загальних положеннях ЦПК України, то вона поширюється на касаційне провадження⁴⁹, ухвалення окремого судового рішення щодо віднесення зазначеної справи до відповідної категорії не є обов'язковим⁵⁰. Проте можливим є й інший варіант, за якого зазначення в резолютивній частині постанови апеляційного суду, що вона не підлягає оскарженню в касаційному порядку може стати однією з підстав для відмови у відкритті касаційного провадження⁵¹. Суд також може за клопотання відповідача закрити касаційне провадження, якщо воно було помилково відкрито за касаційною скаргою на судові рішення у малозначній справі, що не підлягає касаційному оскарженню⁵².

⁴¹ Ухвала Верховного Суду від 24 травня 2018 року № 463/4229/15-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74475779> (дата звернення: 31.01.2019).

⁴² Ухвала Верховного Суду від 13 листопада 2018 року № 454/1556/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77848530> (дата звернення: 31.01.2019).

⁴³ Ухвала Верховного Суду від 16 листопада 2018 року № 186/932/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77968809> (дата звернення: 31.01.2019).

⁴⁴ Постанова Верховного Суду від 26 квітня 2018 року № 161/6286/13-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75287282> (дата звернення: 31.01.2019).

⁴⁵ Ухвала Верховного Суду від 32 жовтня 2018 року № 336/6779/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77586822> (дата звернення: 31.01.2019).

⁴⁶ Ухвала Верховного Суду від 17 грудня 2018 року № 163/284/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78589328> (дата звернення: 31.01.2019).

⁴⁷ Ухвала Верховного Суду від 15 листопада 2018 року № 511/2188/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77870555> (дата звернення: 31.01.2019).

⁴⁸ Ухвала Верховного Суду від 4 вересня 2018 року № 456/287/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76261843> (дата звернення: 31.01.2019).

⁴⁹ Ухвала Верховного Суду від 27 липня 2018 року № 186/1266/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75581141> (дата звернення: 31.01.2019).

⁵⁰ Ухвала Верховного Суду від 26 квітня 2018 року № 161/6286/13-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73657553> (дата звернення: 31.01.2019).

⁵¹ Ухвала Верховного Суду від 27 листопада 2018 року № 755/5707/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78160484> (дата звернення: 31.01.2019).

⁵² Ухвала Верховного Суду від 26 листопада 2018 року № 760/27982/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78160533> (дата звернення: 31.01.2019).

Д.Д. Луспеник, аналізуючи проблеми касаційного перегляду, які були наявні у Верховного суду України та касаційної інстанції, звертає увагу на всеосяжність касаційного оскарження, а не в межах виваженої необхідності для здійснення судом касаційної інстанції завдання щодо забезпечення правильного й однакового застосування судами норм матеріального і процесуального права, відсутність будь-який фільтрів касаційного перегляду⁵³.

Таким чином, підбиваючи підсумки, зазначимо, що, дотримуючись принципу *ratione valoris* (компетенція, зважаючи на цінність) для подання скарг до вищого судового органу (справа «Зубац проти Хорватії»⁵⁴), встановлені процесуальні правила та способи застосування не мають перешкоджати сторонам у доступі до суду (справа «Белеш проти Чеської Республіки»⁵⁵) та мають бути достатньо розвинутими і прозорими на практиці для забезпечення правової і процедурної визначеності (справа «Йованович проти Сербії»⁵⁶).

Висновки. Таким чином, вважаємо, що законні обмеження, встановлені для касаційного оскарження судового рішення свідчать тільки про обмеження доступу права на таке оскарження, але не права на судовий захист в цілому. І саме через призму зазначених винятків та більш детального узагальнення вітчизняне цивільно-процесуальне законодавство може досягти необхідного балансу між дотриманням правової визначеності у державі з одночасним підтриманням особливого статусу Верховного Суду як найвищого судового органу, що стосується процедурних правил прийнятності касаційної скарги. Аналізуючи вищенаведене, зокрема судову практику, проблеми у правозастосуванні зазначених винятків все таки наявні, оскільки без виробленої усталеної практики встановлені оціночні критерії прийнятності касаційної скарги тільки підкреслюють невизначеність того, наскільки суб'єктивна оцінка судді може вплинути на об'єктивне вирішення справи. А така невизначеність не тільки навіює ризик суддівського свавілля, а й відриває саму суть права на справедливий суд, що є недопустимим в умовах реформування основних правових інститутів у державі.

Анотація

У статті досліджуються основні нововведення права на касаційне оскарження судового рішення, винесеного у малозначній справі на основі аналізу практики Верховного Суду. Робиться висновок про те, що законні обмеження, встановлені для касаційного оскарження судового рішення свідчать тільки про обмеження права на таке оскарження, але не права на судовий захист у цілому. Проте проблеми у правозастосуванні винятків обмеження касаційного оскарження рішення суду, винесеного у малозначній справі, наявні і без усталеної практики не будуть вирішені.

Summary

The article deals with the main innovations of the right to appeal a judicial decision made in a minor case based on an analysis the practice of the Supreme Court. It is concluded that the legal restrictions established for the cassation appeal of a court decision indicate only the limitation of the right to such an appeal, but not the right to judicial defense in general. However, the problems in the application of the exceptions of limitation of the cassation appeal of a court judgment made in a minor case are available, but without established practice will not be resolved.

⁵³ Луспеник Д.Д. Ідеальний Процесуальний кодекс: яким він має бути? Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7 липня 2017 р.). Київ: ВД Дакор, 2017. С. 39.

⁵⁴ Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Zubac v. Croatia» on April 5, 2018 (Application № 40160/12). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-181821> (дата звернення: 31.01.2019).

⁵⁵ Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Běleš and others v. the Czech Republic» on November 12, 2002 (Application № 47273/99). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60750> (дата звернення: 31.01.2019).

⁵⁶ Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Jovanović v. Serbia» on October 2, 2012 (Application № 32299/08). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113294> (дата звернення: 31.01.2019).

Використана література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-19. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 48.
3. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Kreuz v. Poland» on June 19, 2001 (Application № 28249/95). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59519> (дата звернення: 31.01.2019).
4. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Garcia Manibardo v. Spain» on February 15, 2000 (Application № 38695/97). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58494> (дата звернення: 31.01.2019).
5. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Sokurenko and Strygun v. Ukraine» on July 20, 2006 (Application № 29458/04 and 29465/04). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76467> (дата звернення: 31.01.2019).
6. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Brualla Gomez de la Torre v. Spain» on December 19, 1997 (Application № 155/1996/774/975). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58127> (дата звернення: 31.01.2019).
7. Ухвала Верховного Суду від 23 листопада 2018 року № 725/5685/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78110326> (дата звернення: 31.01.2019).
8. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Levages Prestations Services v. France » on October 23, 1996 (Application № 21920/93). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58065> (дата звернення: 31.01.2019).
9. Борисова Е.А. Проверка судебных постановлений в гражданском процессе стран ЕС и СНГ: монография. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Норма: ИНФРА-М, 2012. 768 с.
10. Про судовий збір: Закон України від 08 липня 2011 р. № 3674-VI. *Офіційний вісник України*. 2011. № 59. Ст. 110.
11. Вегеле І. Адвокатська монополія: європейський досвід. Судова реформа: стан та напрями розвитку: матеріали IV Міжнародного судово-правового форуму (м. Київ, 17–18 березня 2016 р.). Київ: Юридична практика, 2016. С. 55–61.
12. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–42. Ст. 492.
13. Ухвала Верховного Суду від 17 вересня 2018 року № 447/952/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76537959> (дата звернення: 31.01.2019).
14. Ухвала Верховного Суду від 26 квітня 2018 року № 161/6286/13-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73657553> (дата звернення: 31.01.2019).
15. Ухвала Верховного Суду від 16 листопада 2018 року № 737/738/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77911091> (дата звернення: 31.01.2019).
16. Ухвала Верховного Суду від 5 липня 2018 року № 333/7209/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75265690> (дата звернення: 31.01.2019).
17. Ухвала Верховного Суду від 26 квітня 2018 року № 161/6286/13-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73657553> (дата звернення: 31.01.2019).
18. Ухвала Верховного Суду від 27 липня 2018 року № 186/1266/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75581141> (дата звернення: 31.01.2019).
19. Ухвала Верховного Суду від 27 листопада 2018 року № 755/5707/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78160484> (дата звернення: 31.01.2019).
20. Постанова Верховного Суду від 26 квітня 2018 року № 161/6286/13-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75287282> (дата звернення: 31.01.2019).
21. Ухвала Верховного Суду від 25 квітня 2018 року № 641/5874/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73627635> (дата звернення: 31.01.2019).
22. Ухвала Верховного Суду від 4 жовтня 2018 року № 364/364/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76945208> (дата звернення: 31.01.2019).
23. Окрема думка судді Великої Палати Верховного Суду Гудими Д.А. від 8 лютого 2018 року № 357/3258/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72243445> (дата звернення: 31.01.2019).
24. Ухвала Верховного Суду від 16 листопада 2018 року № 186/932/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77968809> (дата звернення: 31.01.2019).
25. Ухвала Верховного Суду від 15 листопада 2018 року № 661/739/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77910928> (дата звернення: 31.01.2019).
26. Осетинський А.Й. Організація та функціональні засади діяльності касаційної інстанції (на прикладі судової палати Вищого господарського суду): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10. Київ, 2005. 20 с.
27. Ухвала Верховного Суду від 28 листопада 2018 року № 756/16692/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78192388> (дата звернення: 31.01.2019).
28. Ухвала Верховного Суду від 4 червня 2018 року № 521/10127/15-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77312979> (дата звернення: 31.01.2019).
29. Ухвала Верховного Суду від 15 листопада 2018 року № 161/4382/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78011223> (дата звернення: 31.01.2019).

30. Ухвала Верховного Суду від 21 червня 2018 року № 127/25380/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74895648> (дата звернення: 31.01.2019).
31. Белінська К.О. Щодо питання про суб'єкти тлумачення оціночних понять. *Правова держава*. 2013. № 16. С. 77–82.
32. Ухвала Верховного Суду від 22 листопада 2018 року № 214/4969/17-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78110518> (дата звернення: 31.01.2019).
33. Ухвала Верховного Суду від 19 листопада 2018 року № 643/3112/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77933687> (дата звернення: 31.01.2019).
34. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Rolf Gustafson v. Sweden» on July 01, 1997 (Application № 23196/94). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58051> (дата звернення: 31.01.2019).
35. Шкилёв Р.Е. Лакунарные единицы в юридической терминологии (на материале английского и русского языков). *Вестник Кемеровского государственного университета*. 2018. № 1. С. 221–225.
36. Новохацкая И.П. К вопросу о возможности злоупотребления права на иск: теоретические аспекты. *Вестник Томского государственного университета. Право*. 2016. № 2. С. 110–120.
37. Ухвала Верховного Суду від 28 серпня 2018 року № 753/4350/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76207113> (дата звернення: 31.01.2019).
38. Ухвала Верховного Суду від 21 травня 2018 року № 209/1936/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74376093> (дата звернення: 31.01.2019).
39. Ухвала Верховного Суду від 25 травня 2018 року № 591/3433/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74376108> (дата звернення: 31.01.2019).
40. Ухвала Верховного Суду від 24 травня 2018 року № 463/4229/15-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74475779> (дата звернення: 31.01.2019).
41. Ухвала Верховного Суду від 13 листопада 2018 року № 454/1556/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77848530> (дата звернення: 31.01.2019).
42. Ухвала Верховного Суду від 32 жовтня 2018 року № 336/6779/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77586822> (дата звернення: 31.01.2019).
43. Ухвала Верховного Суду від 17 грудня 2018 року № 163/284/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78589328> (дата звернення: 31.01.2019).
44. Ухвала Верховного Суду від 15 листопада 2018 року № 511/2188/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77870555> (дата звернення: 31.01.2019).
45. Ухвала Верховного Суду від 4 вересня 2018 року № 456/287/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76261843> (дата звернення: 31.01.2019).
46. Ухвала Верховного Суду від 27 липня 2018 року № 186/1266/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75581141> (дата звернення: 31.01.2019).
47. Ухвала Верховного Суду від 26 квітня 2018 року № 161/6286/13-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73657553> (дата звернення: 31.01.2019).
48. Ухвала Верховного Суду від 27 листопада 2018 року № 755/5707/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78160484> (дата звернення: 31.01.2019).
49. Ухвала Верховного Суду від 26 листопада 2018 року № 760/27982/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78160533> (дата звернення: 31.01.2019).
50. Лупспеник Д.Д. Идеальный Процессуальный кодекс: яким він має бути? *Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7 липня 2017 р.)*. Київ: ВД Дакор, 2017. С. 36–47.
51. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Zubac v. Croatia» on April 5, 2018 (Application № 40160/12). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-181821> (дата звернення: 31.01.2019).
52. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Běleš and others v. the Czech Republic» on November 12, 2002 (Application № 47273/99). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60750> (дата звернення: 31.01.2019).
53. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Jovanović v. Serbia» on October 2, 2012 (Application № 32299/08). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113294> (дата звернення: 31.01.2019).

Sibilla Buletsa,

*Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Head of Department of Civil Law and Procedure
Uzhhorod National University*

Viktor Zaborovskyi,

*Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor,
Professor at Department of Civil Law and Procedure
Uzhhorod National University*

Alina Stoika,

*Student of Law Faculty
Uzhhorod National University*